

ДО ПИТАННЯ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У статті актуалізовано питання ролі вчителя фізичного виховання у формуванні позитивного ставлення учнівської молоді до фізкультурної діяльності. Зазначено, що важливим є формування у майбутніх учителів фізичного виховання справжніх професіональних якостей, зокрема особистісних, з метою культивування в колективі атмосфери взаєморозуміння між педагогом і вихованцями. Зауважено на важливості застосування вчителем фізичного виховання всіх видів заохочення, аби стимулювати підвищення навчальної активності на заняттях з фізичного виховання та фізкультурної діяльності в цілому.

Ключові слова: *вчитель фізичного виховання, учнівська молодь, особистісні якості, емоційність педагога, вихованець, фізкультурна діяльність, заохочення.*

Одним з важливих завдань національної освіти є підготовка висококваліфікованих педагогічних кадрів. Учитель виконує важливу соціальну функцію – здійснює духовний, розумовий, фізичний розвиток і виховання особистості. Його праця спрямована не лише на організацію навчально-пізнавального процесу, а й на організацію позааудиторної, оздоровчої діяльності учнів, систематичне розв'язання завдань формування активного громадянина. Тому основні напрями розбудови сучасної вищої школи потребують пошуку ефективних шляхів здійснення професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, завданням яких є не тільки оволодіння фундаментальними фаховими знаннями, а й сприяння становленню культу здоров'я, виховання фізично, психічно й духовно здорового громадянина держави.

Фізичне виховання молоді на сучасному етапі розвитку суспільства має відображати нові підходи до формування особистості. Активність у фізкультурно-оздоровчій діяльності – необхідна умова гармонійного розвитку учнівської молоді, що набуває якості цілеспрямованого впливу на конкретну людину згідно з її потребами. Особливу роль у цьому відіграють фахівці з фізичного виховання, адже саме вчитель має навчити учнів дбайливо ставитися до власного здоров'я та фізичної кондиційності, комплексно розвивати фізичні й психічні якості, сприяти творчому використанню засобів фізичної культури в організації здорового способу життя.

Питанням професійного відбору, оптимізації та вимог до професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання займалися І. Б. Гринченко, О. С. Куц, І. А. Липчак, О. І. Науменко, А. В. Огністий, Л. П. Сущенко, О. В. Тимошенко та ін. На ролі емоційної та творчої складової вчителя фізичного виховання звертали увагу Л. О. Демінська, О. В. Іващенко, О. М. Худолій та ін. Незважаючи на значний внесок науковців щодо проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, у

багатоаспектному розрізі цього контексту залишається відкритим питання формування особистісних якостей фахівця.

Мета статті – розкрити роль особистості вчителя фізичного виховання у формуванні позитивного ставлення учнівської молоді до фізкультурної діяльності.

На заняттях учні вступають у міжособистісні стосунки, тому важливо, щоб дотримувалась культура стосунків учителя з вихованцем, а також учнів між собою. Взірцем у цьому повинен бути сам педагог [1; 3].

Л. П. Сущенко до професійних знань, якими має опанувати майбутній фахівець фізичного виховання та спорту, зараховує: філософські, методологічні, історичні, теоретичні, технологічні, валеологічні й управлінські [4]. Нам імпонують виділені автором технологічні знання, що забезпечують наявність у навчальному плані циклу психолого-педагогічних дисциплін, зокрема основи педагогічної майстерності, адже викладачу фізичного виховання потрібно шукати шляхи до взаєморозуміння з молоддю. Не всім учням однаково даються фізичні вправи, тому невдачі окремих з них можуть викликати негативне ставлення до фізичної культури. У таких випадках важливо виявити чуйність і педагогічний такт. Не зазіхаючи на самолюбство особистості, потрібно вселяти впевненість у власні можливості, надати допомогу при виконанні складних вправ, давати підготовчі вправи перед виконанням основних. Корисною буде відверта розмова з такими учнями наодинці про те, як подолати недоліки у фізичній підготовленості, які вправи виконувати з цією метою вдома.

О. В. Тимошенко [5] у своїй роботі виділяє низку суперечностей щодо фахової підготовки вчителів фізичного виховання, зокрема, він акцентує увагу на особистісному підході до їхньої професійної підготовки. Важливим, на нашу думку, є формування справжніх професіональних якостей у майбутніх учителів фізичного виховання, які культивуватимуть теплі, емоційно забарвлені стосунки з вихованцями; щиро симпатизуватимуть їм та тонко сприйматимуть їхні безпосередні потреби; за будь-яких, навіть несприятливих, обставин зможуть володіти ситуацією; вмітимуть за допомогою гумору, доброго жарту розрядити обстановку, яка загрожує неприємними наслідками тощо.

Значущою у створенні психологічної атмосфери навчання є емоційність педагога. Авторитарний педагог створює навколо себе напружену атмосферу. Байдужий педагог, непослідовний у своїх вчинках і словах, нерідко викликає у вихованців почуття гніву й злості. Існує навіть особливий термін “закрита позиція педагога”, що вказує на передачу лише системи знань і вмінь без особистісної оцінки. Ставлення до учня як до особистості передбачає здатність та вміння педагога ставати на місце вихованця, відчувати його стани, почуття. Коли викладач розуміє вихованця – це лише однобічний емоційний зв’язок. Але потрібен і зворотний – щоб вихованець розумів викладача. Отже, необхідність емоційної взаємодії “вчитель-учень” є важливим чинником процесу навчання.

У професійній діяльності педагога велику роль відіграє його загальне самопочуття, що визначається Я-концепцією. Я-концепція – це динамічна система уявлень людини про себе, до якої входить усвідомлення своїх фізичних, інтелектуальних та інших якостей, власне самооцінка, а також суб'єктивне сприйняття зовнішніх факторів.

Я-концепція “ефективного викладача фізичного виховання” має свої особливості: він упевнений у собі; вважає себе здатним подолати різні життєві проблеми; переконаний, що, зіткнувшись з труднощами, зможе подолати їх, не втрачаючи присутності духу; відчуває, що потрібен іншим людям, що вони його приймають, а його здібності, цінності й міркування значущі в очах оточення. Тобто такий викладач має високу самооцінку.

Однією з найважливіших складових професійно-педагогічної культури викладача фізичного виховання є комунікативні вміння. В. Я. Пилиновський стверджує, що складовими педагогічного спілкування є вміння педагога говорити, пояснювати, демонструвати так, щоб учні отримали всю необхідну інформацію; діяти так, аби отримати відповідь на всі свої запитання та поставлені завдання [2]. Ці вміння, як свідчить практика, можна успішно розвивати активними методами навчання.

У процесі занять фізичною культурою важливо, щоб у колективі панувала атмосфера взаєморозуміння між педагогом і учнями, а також між самими дітьми. Важливим, на нашу думку, є вміння педагога перевтілюватися. На уроці він підтягнутий, статечний. На перерві – невимушено-товариський; на спортивному майданчику він не проти, щоб “згадати молодість”. Товариськість як риса особистості – важлива професійна якість педагога. Вона передбачає різноманітність педагогічних впливів, швидкість реакції та гнучкість мислення, вміння по-різному виразити основну лінію поведінки, виробити свій особливий педагогічний стиль.

Звичайно, у кожного вчителя фізичного виховання є свої сильні сторони, свій стиль спілкування з учнями, але позанавчальне життя настільки різноманітне, а іноді й несподіване, що йому доводиться у виховних цілях змінювати свою позицію, виконувати різні ролі, бути тренером, інструктором і консультантом, керівником та виконавцем, лектором і слухачем, командиром та підлеглим тощо. Чим краще мистецтвом перевтілення в різні ролі він володіє, тим ближче він до вихованців, тим успішніший процес їх фізичного виховання.

Вочевидь, що певні внутрішньо притаманні особистості особливості та риси характеру можуть надавати перевагу деяким учителям порівняно з іншими, але в межах професії педагога більшість людей можуть навчитись діяти “ефективно”. Важливим показником висококваліфікованої педагогічної роботи є прагнення та бажання бути гарним учителем.

Зважаючи на те, що останнім часом роль фізичного виховання в житті людей дуже сильно занижена та ставлення дітей до уроків з фізичної культури в школах неоднозначне, необхідно залучати засоби активізації

фізкультурної діяльності учнів, з метою формування в них позитивного ставлення до фізкультурної діяльності.

Основними видами заохочення, що необхідно використовувати вчителям фізичного виховання в процесі навчальної й позааудиторної роботи, є: довіра, похвала, усна подяка перед класом, доручення тощо. За значні досягнення у фізкультурній діяльності: грамота, фотокартка на дошці пошани тощо. Заохочування має здійснюватися в урочистій обстановці, при цьому вказувати конкретний факт, за який вноситься подяка, вручається грамота тощо. Урочиста церемонія має великий вплив не тільки на тих, кого заохочують, а й на інших учнів.

Основними вимогами до заохочення є:

- диференціація: слабкі учні заохочуються навіть за незначні успіхи;
- гласність;
- адекватність досягненням, що стали результатом власних зусиль учня;
- вчитель повинен на кожному занятті віднайти об'єктивні підстави для того, щоб похвалити якнайбільше вихованців;
- кожне заохочення аргументується та супроводжується вказівками стосовно того, що можна й потрібно зробити краще;
- конкретність і об'єктивність: тільки в цьому випадку заохочення спонукає до досягнення кращих результатів;
- зоб'явуваність і справедливість: заохочення має відображати не тільки виконання навчальних завдань, а й старанність, ініціативу, сумлінність та інші особисті якості учня;
- заохочення має сприяти вихованню почуття обов'язку та відповідальності, розвивати вміння критично оцінювати себе й результати власної діяльності.

Для того, щоб зазначені вимоги до заохочення були дієвим чинником підвищення активності в навчальній роботі, необхідно враховувати суб'єктивні якості вихованців, їх характер, темперамент, ставлення до фізичної культури, інтереси: адже одне й те саме заохочення може по-різному й навіть протилежно впливати на різних учнів.

Майбутні вчителі фізичного виховання мають розуміти, що одним з найпоширеніших стимулювальних засобів у підвищенні навчальної активності на заняттях з фізичного виховання є оцінка. За допомогою оцінки педагог фіксує як незначні, так і більш вагомні зрушення в знаннях, технічній та фізичній підготовленості учнівської молоді. Оцінка як одна з форм навчальних стимулів виконує такі функції: спонукає до активної пізнавальної та практичної діяльності на заняттях з фізичного виховання; за допомогою оцінки викладач здійснює контроль за результатами навчання й виховання, отримує інформацію про здібності та старанність вихованців; повідомляє про правильність їх дій (зворотний зв'язок). Оцінка повинна відповідати вимогам: систематичності, об'єктивності, аргументованості. Систематичність оцінки – це здатність до постійного, гнучкого та адекватного реагування на зміни в знаннях, вміннях, навичках і фізичній підготовленості.

Об'єктивність оцінки активізує студентів до різнобічних занять фізичною культурою, формує в них адекватну самооцінку. Несправедлива оцінка педагога викликає почуття незадоволення, образи. Прискіпливість ображає учня, порушує нормальні стосунки з учителем, призводить до небажання займатись фізкультурною діяльністю. Аргументованість оцінки – у зверненні уваги учнів на помилки при виконанні рухових дій. Необхідні поправки роблять так, щоб їх могли чути та враховувати інші.

Оцінка відіграє стимулювальну роль за наявності чітких і зрозумілих критеріїв навчання та виховання. У практиці фізичного виховання існують як кількісні (результат, що вимірюється в мірах часу, простору тощо), так і якісні (ознаки правильного технічного виконання вправи або рухової дії) критерії. Одні й ті самі рухові дії можна оцінювати одночасно за кількісними (спортивний результат) і якісними (техніка рухів) критеріями.

Не менш важливим стимулом до занять фізичною культурою є гласність досягнень учня. Досягнувши певного результату за будь-яким показником фізичної підготовки, вихованець повинен знати про свої успіхи. І це повинен знати не тільки він, а й інші учні. В іншому випадку досягнення не мають достатнього стимулювального впливу на зростання активності учнівської молоді до фізкультурної діяльності. Тимчасові невдачі слід обговорювати сам на сам. Разом з викладачем учень відшукує причини невдачі, а також ефективні засоби їх усунення.

Майбутні вчителі фізичного виховання повинні розуміти важливість їхньої ролі у формуванні позитивного ставлення учнівської молоді до уроків фізичної культури та фізкультурної діяльності загалом, адже саме від особистості вчителя залежить ставлення й розуміння дитиною значення фізичних вправ у її житті.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати:

1. Завдання майбутніх учителів фізичного виховання – формування позитивного ставлення до фізкультурної діяльності учнівської молоді, зумовлене об'єктивною необхідністю сучасного розвитку суспільства в забезпеченні ціннісних орієнтацій щодо використання фізичних вправ як одного з головних чинників здорового способу життя.

2. Майбутні вчителі фізичного виховання мають розуміти значення особистісних якостей під час роботи з вихованцями та активно використовувати всі види заохочення з метою формування в учнівської молоді позитивного ставлення до фізкультурної діяльності.

Список використаної літератури

1. Основы педагогического мастерства / под ред. И. А. Зязюна. – Москва : Просвещение, 1989. – 298 с.
2. Пилиновский В. Я. Требования к личности учителя в условиях высокотехнологического общества / В. Я. Пилиновский // Педагогика. – 1997. – № 5. – С. 101–103.
3. Сущенко А. Важливий компонент педагогічної майстерності вчителя фізичної культури / А. Сущенко // Фізичне виховання в школі. – 1998. – № 2. – С. 30–34.
4. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : автореф.

дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Л. П. Сущенко ; Ін-т педагогіки і психології професійної освіти Академії педагогічних наук України. – Київ, 2003 – 46 с.

5. Тимошенко О. В. Оптимізація професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / О. В. Тимошенко ; Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2009. – 35 с.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2015.

Плачинда Т. С. К вопросу профессиональной подготовки будущих учителей физического воспитания

В статье актуализируется вопрос о роли учителя физического воспитания в формировании позитивного отношения молодежи к физкультурной деятельности. Утверждается, что важным является формирование у будущих учителей физического воспитания настоящих профессиональных качеств, в частности личностных, с целью культивирования в коллективе атмосферы взаимопонимания между педагогом и воспитанниками. Обращается внимание на важность применения учителем физического воспитания всех видов поощрения, чтобы стимулировать учебную активность на занятиях по физическому воспитанию и физкультурной деятельности в целом.

Ключевые слова: учитель физического воспитания, учащаяся молодежь, личностные качества, эмоциональность педагога, воспитанник, физкультурная деятельность, поощрение.

Plachynda T. On the Problem of Future Physical Education Teachers' Professional Training

The article deals with the importance of physical education teacher's influence on promoting a positive attitude to sport activities due to the objective necessity of modern society in providing value orientations on the usage of physical exercises as one of the main factors of a healthy lifestyle.

The importance of formation of future physical educators' professional personal qualities has been stated in order to create the atmosphere of mutual understanding between the teacher and students. The main factor in creating such atmosphere is teacher's emotionality. The attitude to the student as a personality requires teacher's abilities and skills to put themselves in the position of the student, to feel the same mood and feelings.

Attention has been drawn to the importance for physical education teacher to use all kinds of encouragement (trust, praise, thanksgiving, instructions, etc.) in order to increase educational activities at physical education classes and facilitate sports activities in general. The basic requirements for encouraging have been enumerated and the author highlights that it is necessary to take into account students' subjective qualities, their character, temperament, attitude towards physical education, interests and so on. As the same encouragement can have different and even opposite affect for different students.

Also it is noted that one of the most common stimulating way how to enhance educational activities at physical education classes is a mark. With the help of a mark the teacher monitors both minor and significant changes in students' knowledge, technology and physical training. The mark as a form of training stimuli fulfills the following functions: encouraging active cognitive and practical activities in the classroom; monitoring the results of training and education; receiving information for judging students' abilities and diligence; reporting about the correctness of their actions (feedback).

Key words: physical education teacher, youth, personal qualities, teacher's emotionality, student, physical activity, encouragement.